

IR. H. VAN NES

Directeur N.V. Waterleidingmij „Drenthe“:

Nogmaals: Afschrijvingsmethoden bij het waterleidingbedrijf

In een kort, in het vorige nummer van *H₂O* verschenen, artikel concludeert H. G. Hausmann dat er weinig of geen argumenten zijn te vinden die een ander systeem van afschrijving dan op basis van de technische levensduur — volgens Hausmann algemeen gebruikelijk, hetgeen valt te betwijfelen — bij de waterleidingbedrijven zouden rechtvaardigen en dat met name aan de invoering van een afschrijvingssysteem op basis van de economische levensduur „onoverkomelijke bezwaren” (van welke aard?) zijn verbonden.

In enkele alinea's wordt geschetst hoe de situatie ter zake voor het particuliere bedrijfsleven er uit ziet. Vrije mededinging, de voor de continuïteit van de onderneming absolute noodzaak van een juiste prijsbepaling en prijs- en winstontwikkeling tijdens de verschillende conjunctuurfasen van opgang en recessie, vormen de door Hausmann met „overwegingen” aangeduide data, die het vrije bedrijfsleven noodzakelijk met de economische bruikbaarheidsduur van de produktieactiva terdege rekening te houden, een beleid dat in deze context dus als „juist” is te betitelen.

De monopolistische marktpositie van waterleidingondernemingen enerzijds en het kostendekkend principe anderzijds, die voor deze ondernemingen gelden, zouden, als ik het betoog van Hausmann heb begrepen, moeten leiden tot de in de aanhef hierboven genoemde conclusie. Op de daarbij toegepaste redenering, die de tweede helft van het artikel vol maakt, kom ik verder nog terug. Aan de in de eerste helft gegeven schets van het verschil in situaties, zoals die voor het vrije bedrijfsleven respectievelijk de waterleidingbedrijven gelden, dient eerst enige aandacht te worden besteed.

Afschrijvingen vormen een kleiner of groter deel van de kostprijs. Dat deel is relatief klein bij loonintensieve bedrijven en/of bedrijven met slechts in geringe mate slijtende of verouderde activa en relatief groot in de tegengestelde situatie. In onze kapitaalsintensieve bedrijven is, hoe men ook de afschrijvingen berekent, hun aandeel in de kostprijs groot. Een juist inzicht in deze materie is dus van belang te achten.

De verkoopprijs is een prijs, die door vele factoren wordt beheerst. Hij kan in niet geringe mate in positieve of negatieve zin van de kostprijs afwijken. Een juiste kostprijsbepaling is echter van belang om te weten welke richting men uitgaat bij een gegeven verkoopbeleid. Daaruit resulteert de winst- (of verlies-) bepaling in economische zin met alles wat daaraan aan consequenties voor de levensvatbaarheid van de onderneming en eventueel tegenover fiscus, eigenaren en personeel vastzit.

Het al dan niet opereren onder omstandigheden van vrije mededinging is als zodanig derhalve niet relevant voor de noodzaak van een juiste kostprijsbepaling: Het verkoopbeleid en de economische winstbepaling stellen die noodzaak. Er bestaan in de moderne maatschappij overigens vrij veel monopolistische of monopolioïde marktsituaties — volgens vele economen zijn zij zelfs meer regel dan uitzondering. Zou voor deze bedrijven een juiste kostprijsbepaling, waartoe volgens Hausmann ook de afschrijving op basis van economische levensduur moet worden gerekend, niet noodzakelijk of interessant zijn? Kom nou!

De schildering van Hausmann van het prijs- en winstverloop en van de vervanging van produktiemiddelen tijdens de verschillende conjunctuurfasen van opgang en recessie is wel erg summier en lang niet altijd juist. Maar het doet voor zijn verder betoog niet veel ter zake zodat ik ten aanzien van deze veelal zeer gecompliceerde verschijnselen geen verder

commentaar wil geven. Des te meer dient te worden ingegaan op Hausmanns schildering van de facetten, die bepalend zijn voor het beleid van waterleidingbedrijven.

De toestemming van gemeenten op tariefsverhogingen moet de rem betekenen op de door de monopolistische positie van de waterleidingbedrijven verwekte goudkoorts en het kostendekkend principe is oorzaak van het streven opbrengsten en kosten in evenwicht te brengen. Ik gebruik bewust het in een kwaad daglicht staande woord „goudkoorts” omdat Hausmann in dit verband over het sanerend effect van de vrije mededinging en de kans op „uitwassen” (niet van het goudstof en ook niet van de goudklompen) spreekt. Het kostendekkend principe leidt volgens Hausmann zo mogelijk tot kostenbesparende maatregelen om kostenstijgingen te compenseren.

Eerste vraag: Leidt dat zelfde principe in geval van kostendalingen (bijv. ten gevolge van de door Hausmann genoemde snelle technologische ontwikkeling) ook tot kostenbevorderende maatregelen op ander gebied? Of anders geformuleerd: Moet alleen in geval van kostenstijgingen gezocht worden naar kostenbesparende maatregelen of is het niet veeleer zo dat efficiency-bevordering een doel in zich zelf is (en naar mijn indruk ook door vele collega's als zodanig wordt gesteld)? Hausmann doet in de gebruikte formulering een niet verdiende aanval op de mentaliteit van de vele waterleidingdirecteuren, die los van het al dan niet optreden van kostenstijgingen voortdurend bedacht zijn op het treffen van kostenbesparende maatregelen op organisatorisch en op technisch gebied, w.o. ook de vervanging valt van economisch verouderde activa.

Tweede vraag of opmerking: Een diagnose van de situatie bij de waterleidingbedrijven kan concluderen hetzij tot de afwezigheid van goudkoorts ondanks de monopolistische marktpositie en dankzij het kostendekkend principe, hetzij tot de aanwezigheid van goudkoorts dankzij de monopolistische positie en ondanks het kostendekkende principe, maar niet tot beide verschijnselen tegelijk.

Ik dacht dat Hausmann t.a.v. deze facetten elementen van verschillende orde op één lijn stelt, dan wel door elkaar haalt.

Met het kostendekkend principe voor de openbare nutsbedrijven als uitgangspunt is een monopolistische positie *conditio sine qua non* voor een zo laag mogelijke kostprijs, d.i. verkoopprijs. Als er desondanks nog een directeur rondloopt, die aan goudkoorts leidt, doet hij er beter aan zich elders een positie op te bouwen.

Derde vraag: Waarom nemen de waterleidingondernemingen een nog apartere plaats dan de (overige) nutsbedrijven in „ons” (Nederlands, Westeupees, kapitalistisch, socialistisch?) economisch bestel in? Is het omdat de gebruikers van elektrische stroom desnoods op kaarsen, een windgenerator, waterturbine onder de kraan of stationaire trapfiets kunnen overschakelen, zoals in de oorlog bij het uitvallen van de centrales te doen gebruikelijk was, terwijl de aardgasverbruikers weer turf, kolen, flessengas, petroleum en huisbrandolie kunnen gaan kopen c.q. in een onverlicht en onverwarmd huis wel in leven kunnen blijven? Over P.T.T., N.S., rioolzuiveringen en andere bedrijven van openbaar nut wil ik nog maar zwijgen. Ze zijn alle misbaarder dan de drinkwatervoorziening maar ook regenton, pomp en sloot zouden in ere hersteld kunnen worden. Die bijzonder aparte plaats van de waterleidingbedrijven onder de nutsbedrijven zag ik graag nader toegelicht. Dan kan Hausmann tevens vertellen of afschrijving op basis van economische levensduur

bij al die andere openbare voorzieningen ook tot onoverkomelijke bezwaren leidt en tevens wat de gevolgen van het afschrijven op basis van technische levensduur voor de waterleidingbedrijven zijn. Want ook daarin schiet Hausmann tekort omdat hij wel de konsekventies van de overgang op afschrijving op basis van economische levensduur schildert, maar niet die van de voortzetting van het afschrijven op basis van de technische levensduur. Maar die komen in mijn verder betoog nog wel tot uiting.

In het tweede deel van zijn artikel meent Hausmann de bezwaren tegen de overgang op afschrijven op basis van de economische levensduur te hebben aangetoond. Als eerste nadeel noemt hij het prijsverhogend effect, dat toeneemt naar gelang die overgang abrupter zou plaats vinden. Een secundair prijsverhogend effect kan tevens ontstaan als na verloop van tijd een neerwaartse herziening van de vroegere schatting van de economische levensduur zou moeten plaats vinden.

Uit dit deel van het betoog is het niet duidelijk wat er volgens Hausmann moet gebeuren in de situatie dat men met een economisch wel maar technisch nog niet verouderd (en dus niet geheel afgeschreven) bedrijfsmiddel zit. Wel vervangen en de daaruit voortvloeiende kostendaling incasseren, waar tegenover de voortgaande afschrijvingen staan, dan wel niet vervangen totdat de boekhouder komt vertellen dat het ding ook boekhoudkundig waardeloos is geworden?

In een dergelijke situatie heeft men in feite te maken met een in het verleden geleidelijk geaccumuleerd economisch verlies, dat boekhoudkundig niet is geregistreerd. Men is (nog) armer dan men zich waande. De enig juiste handeling is duidelijk: Alsnog en onmiddellijk dat verlies nemen en het dankzij de monopolistische marktsituatie zo snel mogelijk verhalen op hen, die het bedrag van dat verlies uit hoofde van te laag gestelde tarieven nog in hun zak hebben d.i. op het huidige geslacht, wellicht zelfs de erfgenamen van het voorgaande geslacht, maar vooral niet op ons nog ongeboren nakroost. Ja, dat werkt prijsverhogend maar ook hier geldt: beter nu dan straks. Als Hausmann meent dat in de geschetste situatie vervanging van het economisch versleten actief doelmatig is, maar dat de geleden strop door middel van voortgaande afschrijvingen ten laste van toekomstige verlies- en winstrekeningen moet worden gebracht, dan kan dat slechts als in die toekomst wel winsten (in economische zin) worden gemaakt.

Als daarentegen niet eerder tot vervanging wordt overgegaan dan totdat het van de boekhouder mag, komen we in strijd

met het al dan niet autonome streven naar kostenbesparende maatregelen. Door welk een afschuwelijke tweestrijd wordt de betrokken directeur in zo'n geval verscheurd. Hij mag van zijn bazen geen winst maken, maar hij moet het van zijn boekhouder en hij moet van zijn bazen kostenbesparend actief zijn, maar mag het niet van zijn boekhouder!

Als tweede nadeel noemt Hausmann het feit, dat vele der economisch versleten activa van waterleidingbedrijven elders in de maatschappij geen economisch emplot meer kunnen vinden. Dat zulks destemee pleit voor afschrijving op basis van economische levensduur ontgaat Hausmann geheel. Dat, wat niet alleen voor het waterleidingbedrijf maar ook voor ieder ander zijn waarde heeft verloren, is pas met recht waardevloos en mag dus stellig niet in de balans, die een getrouwe afspiegeling van bezittingen en schulden moet geven, zijn opgenomen.

De beide bovengenoemde argumenten, die de „onoverkomelijke bezwaren” tegen overgang van afschrijving op basis van technische levensduur naar die van economische levensduur moeten aantonen, acht ik derhalve dermate vreemd en zelfs vijandig aan het ook voor onze branche minimaal vereiste economisch denken, dat het juist een betoog pro in plaats van contra de afschrijving op basis van economische levensduur is geworden.

Aan een betoog pro, hoe ook geredigeerd, bestaat echter geen enkele behoefte. Bij het vele, dat in de economie nog zijn voor- en tegenstanders kent, behoort per se niet het onderhavige vraagstuk. Daarover zijn alle economen, en niet alleen zij, het eens.

Hausmann had zijn energie beter kunnen wijden aan de vraag of afschrijving op basis van vervangingswaarde (uiteraard gecombineerd met economische levensduur) sociaal-economisch al dan niet door onze branche moet worden toegepast. Het kostenelement van de afschrijvingen is bij onze kapitaalsintensieve branche van zo'n groot belang, dat daaraan heel wat meer studie diende te worden gegeven dan in het verleden het geval is geweest. Niet om wille van de reeds door de monopolistische positie van ons soort bedrijven afdoende verzekerde continuïteit, maar wel om de kosten op het juiste tijdstip, d.i. op de werkelijke veroorzakers te kunnen verhalen.

In het hier bestreden artikel vinden de bedrijven geen enkele steun bij hun streven naar een economisch juist beleid en wordt onze bedrijfstak tegenover de buitenwereld wel „in het bijzonder een aparte plaats” toebedeeld, die op mij de indruk van een economisch ghetto maakt.